

De vrijheid van het kind

Het kind, het zijn als een kind, is in het evangelie een toetssteen voor het ware geloof: als wij niet worden als kinderen, zullen we niet binnengaan in het Rijk der hemelen, in de wereld zoals die door God bedoeld is. Toen ik opnieuw over die woorden ging nadenken, ontdekte ik dat Jezus niet de enige is die dit zegt: dat Nietzsche, de apostel van het ongelooft, die als eerste zei dat God dood is: dat uitgerekend Nietzsche ongeveer hetzelfde zegt: als je waarachtig mens wilt zijn, zul je ook weer kind moeten worden. Nietzsche's vader was dominee, dus hij zou die inspiratie wel eens van Jezus en het evangelie gekregen kunnen hebben. En, zoals we hoorden, maakt Nietzsche er een dichterlijk verhaal omheen. Hij spoort ons aan niet alleen te zijn als een kameel die doet wat gedaan moet worden, en niet alleen als een leeuw die zijn eigen wil volgt, zijn eigen vrijheid afdwingt, maar vóór alles als een kind dat in onbevangenheid de wereld tegemoet treedt. Als mens moet je veel: een beetje kameel zijn we allemaal, en een beetje leeuw ook; als we ons verlangen naar vrijheid niet de kans geven op zijn tijd, komen we niet verder in het leven. En dan besluit Nietzsche: er is één ding belangrijker, 'heiliger' zelfs: 'het heilig ja zeggen' tegen het leven zoals een kind dat doet. Een kind kijkt nog niet naar zichzelf, heeft nog niet echt weet van wat moet en wat kan. Het is vooral nieuwsgierig naar de wereld om hem of haar heen, naar wat daar te koop is, wat daarmee te doen valt. Die open blik naar buiten, daar gaat het bij Marcus om.

Nietzsche komt overigens wel tot andere gevolgtrekkingen dan de evangelisten. Hij zou willen dat je met die ogen van een kind een bijzonder mens wordt, een 'Übermensch' noemt hij het soms zelfs. Dat mag, maar het evangelie ziet meer, is diepzinniger: niet jijzelf, zegt het, maar de ander, jouw relatie tot de mensen naast je, is het belangrijkste. Dat eigen gezicht krijg je alleen door de aandacht die je besteedt aan andere mensen. Jezus van Nazareth werd Jezus Messias door zijn aandacht voor ieder die zijn pas kruiste: 'de ander helpen, genezen, vergeven' kun je de samenvatting van zijn leven noemen. Zijn boodschap, even verrassend als mysterieus, luidt: wat je voor de ander naast je doet, doe je voor God zelf.

Wanneer mensen vooral met zichzelf bezig zijn, moeten en willen ze altijd hetzelfde. Daar lijkt op zich niets op tegen, maar er zit ook geen vooruitgang in: nieuwe mogelijkheden, vernieuwing, bevrijding - vrijheid - openbaren zich pas als we, in de wereld van anderen betrokken raken. Empathie noemen wij dat tegenwoordig ook wel, je inleven in wat de ander meemaakt, en daar dan naar handelen. Met die ander bedoelt het evangelie niet alleen je partner, of je vrienden, maar vooral ook de vreemdeling die je niet kent, en mensen die lijden en tekort komen, het aarzelt zelfs niet over liefde voor je vijand te spreken... Het zijn hoge idealen die maar weinigen van ons letterlijk waar zullen maken, maar ze vormen wel de horizon waartegen ons gelovig leven zich afspeelt. Die horizon, horen we vandaag, zie je alleen maar echt met de ogen van een kind.

Lucas zegt het in zijn evangelie anders dan Marcus. Voor hem is het kind niet de mens met de onbedorven blik naar de toekomst. De Jezus van Lucas ziet het kind vooral als kleine mens, iemand die zich nog niet groot en belangrijk kan vinden, niet de eerste kan zijn, niet de baas kan spelen. Dat is een reactie op wat misschien wel Jezus' grootste ergernis en verdriet is in de evangeliën: het onbegrip van zijn volgelingen, die zijn woorden, en dus hem steeds maar half begrijpen, vooral denken aan wat ze zelf graag willen, en ruzie maken over wie onder hen de grootste mag zijn in het Rijk dat hij verkondigt. Bij Lucas gaat het over macht, het verlangen naar macht dat steeds weer een gevaar blijkt te zijn wanneer mensen een gemeenschap willen vormen. Dan is er immers leiding nodig, en dus ook macht, maar dat is niet waar het in het evangelie over gaat. Daar gaat over het tegengestelde: dat vraagt ons geen machthebber maar dienaar te zijn, onze macht in dienst te stellen van de ander. 'Slechts de

gevangene die wij verlossen zal ons bevrijden. Slechts de zieke die wij bezoeken zal ons genezen', zingen wij het evangelie na. Zoiets is het. Een heilig ja zeggen tegen het leven, kun je het ook noemen. Jezus moet het vaak in kinderen herkend hebben, net als Nietzsche, net als wij, denk ik...

Nu hoor ik ook al stemmen die zeggen: vergeet alsjeblieft niet dat kinderen vaak bepaald geen schatjes zijn. Dat is natuurlijk ook waar. We hoeven het kind niet te idealiseren. We zien en weten dat in ieder kind ergens al het slechte schuilgaat en soms ook opduikt, dat wij in onszelf, volwassenen aanwezig weten. Maar bij kinderen baadt dat gelukkig nog in een onwetendheid en een onschuld waar volwassenen zich niet meer op kunnen beroepen. En om die volwassenen gaat het tenslotte in het evangelie: niet om het kind zonder verantwoordelijkheid, maar om het kind-in-ons, verantwoordelijke volwassenen. 'Zijn als een kind' is uiteraard geen uitnodiging kinderlijk te worden, maar om iets te doen met dat begin, die beginlaag van ons geest, met de nieuwsgierigheid en de onbevangenheid van het kind die nog altijd ergens in ons schuilgaan, maar die te vaak zijn verdwenen onder al het moeten en willen, al de beslommingen van het bestaan. Wat hebben wij gedaan met dat kind in ons, vraagt Jezus in het evangelie? Hebben we het levend gehouden of aan de vergetelheid prijsgegeven?

Wat kun je als volwassene doen met het kind in je? Heel veel, denk ik. Je kunt de nieuwsgierigheid van toen vandaag beleven als volwassen aandacht, misschien wel als liefde. Je kunt de openheid van toen bewaken, niet laten dichtslippen met allerlei plichten, ambities, zorgen, je huis niet sluiten voor de vreemdeling, en vooral je hoofd niet voor andere meningen. Dankzij dat levend begin, die oerlaag van de geest, kun je uitgroeien tot een wijs mens. Wanneer wij die openheid van het begin niet in ere houden, 'niet worden als kinderen', ontgaat ons te veel, ontgaat ons ook wat het evangelie het Rijk van God noemt, het beste wat er in een mensenleven mogelijk is.

En op moederdag denk ik ook: zoals een klein kind verlangt naar zijn of haar moeder en zich aan haar toevertrouwt - voor een kind is de moeder een ongekend maar vertrouwd mysterie van liefde - zo zouden wij met God kunnen leven: ook diens mysterie is te groot, te geweldig om door ons, kleine mensenkinderen, kleine gelovigen, gedacht of verbeeld te worden, maar de liefde die God in onze harten heeft ingeschapen, als verlangen, als voorgevoel, als levende ervaring met de ander naast ons, die liefde kennen we, daaraan kunnen we ons overgeven. Want zij is God zelf, die in ons leeft, met ons meegaat, er altijd zal zijn. Dat te beseffen, te doorleven is het hart van alle geloof. Ook het evangelie roept na veel verhalen en getuigenissen in verrukking uit: 'God is liefde'. En geloven in die God, onze God dus een oproep tot menslievendheid, tot liefde voor de ander en voor al het geschapene. Nogmaals, begrijpen zullen we dat alles waarschijnlijk nooit. Wat we wel kunnen, en wat we hier ook doen, is dat goddelijk geheim met elkaar vieren, er in gaan staan, er aan gaan staan. Wij zijn klein, en we zijn broze vaten, maar we dragen grote schatten in ons mee, de schatten van de liefde: vreugde, vrede, vrijheid, de vreemde vrijheid van de gelovige. In een gelovige gemeenschap zou eenieder dienaar kunnen zijn van die schatten in de ander.

Laten we proberen die boodschap, dat prachtige geloof in ons levend te houden, waar te maken. Het Rijk der hemelen is onder ons, we hoeven niet angstig te zijn, we kunnen er binnengaan.

Henk Hillenaar